

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на Ивайло Добрев

„Експерименталният дух и хоризонтите на интересубективната екзистенция.

Увод в идеята на експерименталната онтология“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление

2.3. Философия

От: проф. д-р Веселин Христов Дафов, Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Предлаганата дисертация се ангажира от една страна да изследва, но и от друга страна да покаже, възможностите на субектностната онтология при осмислянето на проблемите на духа („дух“ в случая се взема винаги в конкретно-екзистенциалния смисъл на конкретна интересубективна (общностна) екзистенция).

Като цел на изследването се посочва: *„създаването на теоретико-философските условия за развитие на специфичната компетенция за експериментално-онтологическо философстване през светогледност; като мислена, разбирана, ставаща и правена от гледната точка на конкретната духовна субектност.“* (стр. 12 от Автореферата, стр. 15 от Дисертацията).

Дисертацията повдига разнообразни и най-различни въпроси на философията, по които не ще мога да взема друго отношение в тава становище, освен да бъдат най-общо оценени – такива например, които са свързани с понятията и идеите за: светоглед, идея, метафизика, онтология, идея, понятие, категория, свобода, действителност, експеримент, дух и много други.

Все пак нека отбележа това, което считам за категорично постижение на дисертацията – разкриването на философската недостатъчност на мисленето на интересубективната екзистенция като основана единствено и само в идеята за свободата. Като говорим за интересубективна екзистенция в онтология на

субектностното имаме предвид конкретното всеобщо, взето в неговата екзистенция на общността, на разумната общност, на съборното разумно, на общностното взаимодействие и т.н. – всички тези изброени в синонимен ред. Текстът на дисертацията на много места е достатъчно убедителен в това да ни разкрие недостатъчността на разумността при действителност, основана единствено и само в принципа на свободата. Именно в това постижение намирам и собствено достойнствата на дисертационното изследване, защото последиците от свеждането на човешката всеобщност единствено и само (без с това да се оставя с впечатлението, че трябва да бъде изключена) до свободата, води до свеждането на човешката субектност до действителност, пък била тя и свободна действителност.

Подчертавайки, убедителността на дисертацията в този смисъл, ще посоча и някои нейни недостатъци.

В субектно-онтологическите традиции на Софийския университет ние вече имаме едно забележително изследване на въпросите на свободата и човека – имам предвид „Човекът – свободен и несвободен“ на проф. Александър Андонов – където категорично се показва необходимостта, но и недостатъчността на идеята за свободата при мислене на човешката разумност и човешкото общностно изобщо. По-сетне тази онтологична линия се развива в идеята за творчество и новаторство „Личност и творческа дейност“ и „Диалектичното мислене – новаторство и творчество“ на Александър Андонов, както и в публикации на други автори – Сивилов, Карагеоргиева и др.

Текстът на дисертацията по никакъв начин не ме оставя с впечатление, че авторът се съобразява с тези постижения. Не мисля, че тази забележка е външна, защото през нея може да се обяснят и някои методологически забележки, които привидно могат да бъдат взети за дребни детайли, но според мен разкриват един по-общ проблем при изработването на дисертацията. Например при изработването на понятията или идеите субектната онтология, за разлика от една не-критическа метафизика например, удържа прехода от не-битие в битие. В този смисъл понятията и идеите, с които си служи Ивайло Добрев биха били наистина онтологически обосновани, ако удържаха своето ставане.

Например това се отнася до „светоглед“ (и тук въпрос към дисертанта би бил „кое е това, от което (из което) се ражда, възниква става светогледа?“, кое е не-битието на светогледа, кое е това, което все още не е светоглед, но му предстои да стане светоглед). Така може би ще стане ясна и връзката на светогледа с вярването, но и на вярването няма да се придава по-висока стойност в познанието, от това, което то собствено има. Така светогледното вероятно няма да бъде мислене, като инструмент за преобразуване на света, който инструмент е детерминиран от вярването и следователно сведен до него.

Същото се отнася и до идеи и понятия като експеримент, действителност, дух и т.н., за които също се изисква онтологично изясняване относно конкретното не-битие из-което стават.

Ето например в текста за „12. За идеята в хоризонта на екзистенциалната експериментално-онтологическа конституция на светогледа.“ (стр. 157-160) се казва така: „Идеята е оръжие, чрез което духът на човека, завладява смисъла на света... Временно или вечно... Идеята като такава е система от понятия – от действителни субектно-онтологически оператори, през които едновременно възприемаме, преобразуваме, полагаме и обитаваме смисъла на реалностите, които са пространство на нашия екзистенциален опит.“ Ако останем при такова разбиране за идеята (като сведена до оръжие, инструмент, средство и в крайна сметка в най-добрия случай понятие, или дори система от понятия), то не бихме могли да напреднем в академичното изучаване на човешката разумност повече от всяка една идеологически основана представа, или мнение, или идеологизирана система.

Същевременно Ивайло Добрев на много други места показва чудесно майсторство в мисленето на най-трудните моменти в разгръщането на онтологията на разумното субектно, в което идеалното се показва като от-себе-си растящото, като удържащо вътрешното си във външното и т.н.

Да се мислят въпросите на духа и на интерсубективаната екзистенция (да е вземем като интер-разумна, доколкото от гледна точка на християнството с учението за Лицата би могла да бъде не само и единствено човешка, но и друга) като действителни е истинско предизвикателство. Разглеждането на тази духовна действителност (каквато се взима тук експерименталното) намирам за също толкова интересна (очевидно и Ивайло Добрев я намира за

такава, що като тази тема се появява и в бакалавърската тема, магистърската теза, и сега в докторската дисертация). Но заедно с това бих оценил дисертационното изследване много по-високо, ако там ни се показваше позитивно границата на експерименталния дух, и следователно възможността му да премине в нещо друго (също и с неговата действителност), което може да бъде също толкова духовно, интерсубективно екзистенциално и действително – става дума за въпросите на творчеството и проектното, които се занимават именно с одействителностяване на субектното, без нито за момент да изпускат истината на това, че става дума за действителност на субектното и следователно то през цялото време трябва да бъде пазено, уважавано, гарантирано и охранявано именно като субектно, а не просто като нещо действително.

И наистина в идеята за експеримент все още се поставяме в отношение към действителността, към предмета като действителен и нищо в идеята за експеримент все още не показва уважение и зачитане на субектното. Не така стои въпроса с творчеството и проектното. Именно преминаването към идеята за личността, творчество, на творческия или проектен дух, ни се позволява да се отнесем действително (и по този начин и академично) към субектната реалност на духовното именно като разумна субектност (всеобщо, съборно, общностно).

В този смисъл философията има своите вече няколко десетилетия опит в това не просто да произвежда, да създава експериментални духовности, а да се ангажира с възникване на общностни основани не само на свободата (което е условие разбира се), но и на много повече: на споделеността на изследването, на споделеността на замислянето, споделеността на творческото. Такива са опитите на философията да обоснове такива човешки съвместности каквито са: изследващата общност (community of inquiry) на Философия за деца, общността на чудешите се (Философия с деца), лично проектиране (философското консултиране), общността на компетентните (всяко философско състезание, Олимпиадата по философия) и др.

Изобщо отговорът на въпроса за това как може човек разумно да работи за създаването, за възникването, за пораждането, за сътворяването, за проектирането на разумна социалност, на общностност, на съвместност, на

заедност, на съборност и т.н., основани на разум конкретни всеобщности е ключов за успеха на тази дисертацията. В нея обаче се съдържат позиции, които категорично оставят читателя с впечатлението, че подобни общности могат да възникнат (или по-точно казано да се поддържат) единствено и само ако са основани на светоглед, който от своя страна е определен от правилната вяра, от правилното изповядване на правилната вяра. По време на защитата ще си позволя (с позволенията на Председателя на Журито) да изисквам обяснения от Ивайло Добрев, дали правилно интерпретирам тази част от дисертацията и неговата съгласие или не.

Ще си позволя и още едно критично отбелязвания: в текста Ивайло Добрев си служи с редица генерализации и оценки на големи периоди или течения във философията – такива са например „западната философия“ и „православната философия“. Тази стил, макар и разбираем, намирам за неприемлив в една докторска дисертация. Още повече, че – без да имам претенциите да съм тесен специалист по темата – не са едно и две местата, в които нещо се приписва за особеност на православния светоглед например, а то всъщност важи за християнството изобщо, или дори за всяка и старозаветна религия.

За съжаление трябва да се каже, че Авторефератът, който е представен от докторантът, с много уговорки може да се приеме, че отговаря на понятието за автореферат, доколкото почти дословно повтаря текстове от дисертацията, но съкратени, и където наистина се съдържа саморефлексия на автора, то те са такива само че не върху дисертацията, а върху това, което направено за да се направи дисертацията (то затова е и част от дисертацията). Същото важи и за формулираните приноси, които са отново дадени като откъси от самата дисертация.

Познавам Ивайло Добрев още като студент в бакалавърската програма по философия в СУ „Свети Климент Охридски“, после и в магистърската програма „Философия“. В рамките на неговата докторантура сме работили заедно – аз като лектор, той като водещ семинарни занятия – по курсове по философия в специалности във Факултета по математика и информатика. През годините той разви и показва изключително майсторство в конкретно-спекулативното мислене и е от малцината, които са в състояние да удържат и провеждат мислене от противоречия и по същество да успяват да напредват в

същината на диалектичното мислене, запазвайки моментите на противоречивост и снемайки ги в нещо положително (стил, с който е пропито и настоящото дисертационно изследване). Деловите и преподавателските качества, показани в съвместната ни работа, са отлични и заслужават да бъдат високо оценени.

В заключение, настоявам пред членовете и Председателя на журито, на уважаемия докторант Ивайло Добрев да се даде възможност, по време на защитата или по-рано (ако процедурата допуска това), да поднесе изказване в автореферативен смисъл по собствената си дисертация, да формулира приноси на дисертацията си (а не да изведе текстове от нея) и да отговори на поставени въпроси и критични забележки. Едва след това (взимайки предвид академичните достойнства на отговорите във връзка с гореизброените) бих могъл да формулирам положително или отрицателно становище дали да препоръчам на Научното жури да присъди на Ивайло Добрев образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3 „Философия“.

30 август 2019 година

Становище:

проф. д-р Веселин Дафов